

ЮРІЙ АРТЮШЕНКО

ПО ТОРАХ БОРЦІВ-  
ЗА ПРАВДУ І ВОЛЮ



1957

ЮРІЙ АРТЮШЕНКО

ПО ТОРАХ БОРЦІВ  
ЗА ПРАВДУ І ВОЛЮ

[diasporiana.org.ua](http://diasporiana.org.ua)

Велишмаковському  
С. С. Котлярівському  
М. С. Шмаковському  
С. С. Шмаковському  
Ю. С. Шмаковському  
1957  
ЧИКАГО  
28. червня 1968  
Ю. С. Шмаковський

**Jurij Artiushenko**

**TO BE FOR TRUTH AND FREEDOM**

**Publicistic and Belletristic Composition**

**Printed in USA**

**В СОРОКЛІТТЯ ДЕРЖАВНИЦЬКОГО ПОЧИНУ.**

Ідея державности й соборности українських земель жертвенно плекалася на протязі століть.

Цю ідею скроплювали своєю кров'ю дружинники, що скупчили волю всіх до тоді розрізнених племен навколо спільного державного ідеалу. — «Станьмо кріпко та не посоромимо землі української... лучче лягти кістками ніж попасти в полон, бо мертві сорому не мають» — каже до своїх воїнів Святослав Завойовник. Тому, українська держава за його сина Володимира Великого (907 — 1015) об'єднує всі українські етнографічні землі і являється найсильнішою державою в Європі.

Ідея власної суверенної й соборної держави оживає і в козацькій добі. В 1648 українській нарід під проводом Богдана Хмельницького творить самостійну й соборну державу.

Та битва під Полтавою рішила на довший час не лише долю України, але й долю цілої східної Європи, бо по перемозі під Полтавою Московщина почала рости в силу й перетворилася в імперію — в'язницю народів, що порушила світову рівновагу.

І хоч як не намагалася «Россія» (назву цю впровадив Петро 1-ий) вирвати з серця й душі україн-

ського народу ідею державности козацької України, та все ж таки всупереч цим намаганням ця ідея переховалася в широких народніх прошарах, в убогих селянських хатах — «Спасибі дідусю, що ти заховав у голові столітній ту славу козачу: я її унукам тепер розказав» — як говорить Тарас Шевченко.

Пророчими устами Тараса Шевченка заговорив Геній Української Нації. В його оформленій концепції ідей і чину високо підноситься з минулого в майбутнє мета. Тарас Шевченко став лучником між державницькою політикою козацької доби і між визвольно-державницькою боротьбою нових часів. Він у своїх творах повіки зберіг державницькі заповіді козащини й своїм вищим словом проголосив вікову й вічну волю української нації до суверенного життя. Вплив Шевченківського світогляду був дуже виразно помітний у державно-визвольній боротьбі наших часів. Державно-визвольний порив у наш час почався під його гаслом: «В своїй хаті — своя правда і сила і воля». Українське воєнство в 1917 році в чолі всіх своїх маніфестацій всюди несло портрет Тараса Шевченка.

І так, український нарід завдяки своєму здоровому національному інстинктові, всупереч поверх 200-літньому винищуванню Росією колишнього козацького бойового духа, в слухний час, а то 7. березня 1917 року своїми, українськими по своєму складі, Волинським, Преображенським та Ізмайловським полками виступив у Петрограді і повалив російську імперію, — з-під звалищ якої знову встала Україна, а з нею українська збройна сила.

В широких прошарах українського народу не згасла національно-державницька традиція, — коли він так стихійно нав'язав до неї теперішні свої змагання. Про те наглядно свідчать і дальші історичні факти з 1917 року, про які мова буде пізніше.

Наша історична доба — це доба героїчна, це доба заглиблена своїм корінням у праджерелах української героїчної духовости княжої й козацької доби.

Мусимо пам'ятати, що традицію власних суверенних збройних сил, з усім своїм, від низу до гори, власним старшинським складом, спершу було втілено у форму українських добровільних військових формацій. Ці формації створилися в Києві і від 17 року, через цілий державницький період, вони не переставали, ні на один день, існувати як незалежна ні від кого українська збройна сила. Ці формації ще перед формальним проголошенням державности положили підвалини під власну національно-державну збройну силу — Українську Армію.

До вище згаданих формацій зокрема належали полки — Богданівський, Дорошенківський, 2-й Запорозький та інші, що своїми грудьми боронили Київ і відступали по житомирському шосе на захід, пізніше стали кадрами Бригади генерала Натієва, а потім Запорозького Корпусу. До них також належали й Січові Стрільці на чолі з Командиром — полк. Є. Коновальцем і начальником Штабу — полк. Андрієм Мельником. Вони не пішли за голосом не тільки чужих, але й тих своїх, що кидали клич: «Геть армію! Міліцію замість неї.»

Ми мусимо пам'ятати й на те, що в тім же 1917

р. поруч покликання до життя Української Центральної Ради, відбулися перші всеукраїнські селянські й військові з'їзди та з'їзд Робітничих, Селянських і Військових Депутатів, та що ці з'їзди висловили повне довір'я тодішньому парламентові українського народу — Українській Центральній Раді — та виявили свою волю до державного життя.

Поруч цього всього 3. жовтня 1917 року відбувся в Чигирині з'їзд «Вільного Козацтва», знаменний тим, що ухвалив такі резолюції, як, напр., перша: «Змагатися до сполучення всіх українських земель в одній незалежній Українській Державі», або третя: «Від сучасного Уряду Центральної Ради козацтво жадає негайного проголошення Самостійної України та створення Українського Козацького Війська на ґрунті традицій і боротьби за волю України.»

Цього ж таки 1917 року вперше, по довгій неволі, на вулицях української столиці пролилася знову кров вільних синів української нації — волелюбних козаків українських збройних сил, з московських рук. А то — вночі 8. серпня 1917 року московські кірасири обстріляли поїзд з українським військом, яке з наказу Української Центральної Ради їхало на фронт проти німецько-австрійських військ. Від обстрілу 16 козаків Богданівського полку були вбиті, а 30 поранені. Вбиті козаки були, при величезнім здвизі всього українського населення Києва та за участі делегацій з усієї України, поховані, з усіма козацькими почестями, в Аскольдовій Могилі.

І тут необхідно підкреслити не тільки саму дисциплінованість у цих військах, яка виявилася хоч би й в тім, що вони виконали наказ Української Центральної Ради й вирушили на фронт, чого вони могли й не зробити, так як цього не робили російські частини, але, і то найголовніше, свідомість того, що вони їдуть боронити рідну батьківщину, що вже привернула собі своє власне ім'я — Україна, від заливу чужим військом. Вони свідомі були, що коли б увійшли в Київ німецько-австрійські війська, то ніякої мови про самостійність України не могло б бути. І як ми з історичної перспективи бачимо, вони мали рацію, бо не помогло і те, що в складі Австрійської армії були УСС, як це не помогло й у наш час, коли в складі німецької армії була дивізія «Галичина». Якби не був підписаний Берестейський мир, змінилась би в Україні окупація, а українська державність залишилась б і далі тільки далекою мрією. Бо сама вже поведінка німецько-австрійської армії, як союзників, в Україні, за що їх і вигнав український нарід зо своєї землі, сама за себе про те говорить.

І так український нарід в 1917 році не тільки теоретично, але й практично стояв на позиціях державности. Хоч тоді й було дуже багато таких, що практичне вирішення державних проблем старалися пересунути на кінець війни, і то проблем не тільки зовнішньо-державної політики, але й внутрішньо-державної, бо, мовляв, українські національні партії дістали понад 90% голосів до Установчих Зборів, і вони там вирішать долю України на її користь, і подібні цьому аргументи. Це все на сьогоднішній мові можна б назвати формою внутріш-

нього «непередрішенства» по якому, напр., акти з 22. січня 1918 і 1919 років теоретично визнаються, а практична розв'язка державницьких вимог, що впливають з цих актів, пересувається аж на час розвалу советської імперії. Також з цього внутрішнього «непередрішенства» впливає й ота концепція іншого центру поза державним, при чім забувається про те, що концепція всякого іншого центру заперечує самі державні Акти з 22. січня 1918 і 1919 років, на основі яких впливає його законність, заперечує державну Конституцію й тяглість державної дії та живучість її до тепер у серцях і душах широких народніх прошарів українського народу.

Вертаючись же до 1917 року, нам, хоч би тільки з наведених вище кількох з багатьох історичних фактів, вповні стає ясно, що 1917 рік був роком відродження ієрархії вартостей нашого історичного минулого і роком поновного нав'язання сучасности до наших давніх національно-духових джерел і до державницьких традицій.

Український нарід уже в 1917 році довів, що хоч він і був поневолений, але не був рабом, бо він усе відчував свою неволю й боровся за волю — «Доленька наша — воля святая, кращої долі не треба» — говорить українська народня пісня.

Український нарід уже в 1917 році хоч і не знав про теорію Леніна, що своїм корінням сягає до політичних і духових концепцій московського месіянства, первородства і провідництва у світовій революції, але вже тоді відразу поставився проти большевизму, як проти московського наїздництва.

І в цім саме український нарід на сорок років випередив західній світ, який щойно сьогодні починає собі усвідомлювати суть московського большевизму, як московського — советського імперіялізму. І не скоро Захід зможе похвалитися тими здобутками в боротьбі з советським імперіялізмом що ми, — зокрема в духово-ідеологічній, політично-ідейній і дієвій площині.

1917 рік виявив, як це ми бачимо хоч би в резолюціях «Вільного Козацтва», що впродовж цілої української історії провідна національно-державна ідея була та сама, хоч форми її втілення й були різні. І далі, що цією ідеєю український нарід не тільки сам жив, але й висував її на зовні як універсальну ідею по шляху синтези ідей світу. (Конгрес поневолених народів у Києві.)

1917 рік був роком пов'язання хогіння українського народу з дійсністю його буття, хоч і з дуже далекою, був роком пробудження від сну до дальшого реального життя, що пливло перед його сном, був роком казки правди, якої змісту може не всі розуміли й не всі вірили, що та казка правди є реальною дійсністю. Ала тою казкою правди жили борці — найкращі сини України, що за реалізацію її в житті клали свої голови на полях слави. Нею можна тільки пояснити суть таких українських військових частин як Запорозька Січ отамана Божка, як Запорозький Корпус з його Чорношлишниками й Гайдамаками та всіх тих, хто наслідував чубатих дружинників і козаків і сам носив чуби й старі козацькі уніформи. Вони символізували вічну Україну — «мертвих, живих і нена-

роджених» — Україну від давніх прадавніх часів, через трипільську культуру, в далеку майбутність. Україну, що хоч мала різні назви — Скитія — Сарматія — Роксолянція — Русь — Україна, але все була тою самою й сама собою. Україну, що кожночасну свою сучасність пов'язувала з своєю минувиною і тим була вічною.

Вже в 1917 р. почалося оформлення тисячолітніх національно-духових почувань українського народу в національно-державну ідеологію. Коли б же цього всього не було в 1917 році, то ми б не мали ні Актів 22. січня 1918 і 1919 років ні визвольного-державної дії, тяглости якої Москва впродовж цілих сорок років ніяк не може спинити.

Дух похованих в 1917 році на Аскольдовій Могилі Богданівців вітає над Києвом, а за тих сорок років приєднався до нього дух мільйонів нових жертв і сила їх творить непохитну віру в українськiм народі в остаточну перемогу української правди в світі.

1917 рік це початок нової великої доби, це — піднесення Української Нації на новий щабель вічності її буття.

Колесо історії вже не повернеться назад. І хоч сорок років уже минуло від вимаршу української державної ідеї в переможний похід, то нам видається, що це було вчора, а це тому, що нові борці за неї кожночасно обновляють її та роблять її в наших душах, — як і в душах цілого українського народу — вічно свіжою і невмирущою.

Щобільше, чим далше ми від 1917 року, тим частіше й частіше наші очі звертаються на сторін-

ки його дій, як до джерела наших державницьких починів. І щобільше ми поринаємо в його пізнання, то більше й більше вчувається нам незамовклий здавен-давня повний непереможної волі до вічного буття могутній голос, голос героїчної України, голос, який сьогодні бойовим гомоном несеться в світ з українських міст і сіл та з українських далеко-східніх просторів і концентраків, що творять форпости боротьби з московським імперіялізмом.

До гомону цього голосу прислухається світ і довідується про залізний вислів бойового духа й героїчну державну дію української нації, що тягло продовжується безупинно від початку, який їй дав 1917 рік і починає робити переоцінку поглядів на ту героїчну боротьбу, яку вела й веде Українська Нація.

## ТРИ ОСНОВНІ ПОМИЛКИ ЗАХОДУ І ВИСНОВКИ ДЛЯ НАС.

Вже в самому процесі народження большевизму видно було всі особливості московської духовості. Зродившись з старої психології й побуту московської маси, большевизм став найсильнішою московською імперіялістичною ідеєю, що, вхопившись, як зброї, інтернаціоналізму, стала в руках Москви бичем на поневолені нею народи.

Большевизм, що від початків свого народження по суті був речником московських національних ідеалів і цілком суперечний ідеалам поневолених народів, під тиском ідеї самовизначення народів, що в 1917 році носилася в повітрі й поставила на порядок дня їх визволення, — приневолений був оформитися в дві політичні течії. Одна з них залишилась неначе речником московського націоналізму та спираючися на тези Рози Люксембург про об'єднання колишньої російської держави, як революційної держави з одною спільною для всіх народів російською культурою, заперечувала цілком національне питання, друга з Леніном на чолі зробила з національного аргументу демагогічну зброю.

Ця друга група для використання сили національних рухів проголосила гасло: «самоопределение вплоть до отделения», що було тільки декларативним гаслом і мало виключно тактичний характер, як це підтверджує хоч би такий вислів Леніна: «Мета соціалізму полягає не тільки в знищенні роз'єднання людства в дрібних державах і всякої національної окремішності, не тільки в зближенні націй, але й у злитті їх», або в тім же часі заява Сталіна: «Вимога відділення окраїн ... глибоко контрреволюційна». Фактично ж, як ствердила московська «Правда» з 6. лютого 1919 року, це була боротьба за хліб і вугілля України та за бавовну Туркестану... Чи, як у книжці — «О национальной культуре» — Ваганіян проголошував: «Боротьба за комунізм неможлива без рівнобіжної рішучої боротьби з національною культурою і з намаганнями народів СССР створити для себе власні культури... Російська культура міжнародна, вона мусить засимілювати всі неросійські народи. Російська мова всеоюзна». А пізніше російський академік С. М. Вавилов уже обіщав в епіграфі на титульній сторінці своєї брошури, за В. Г. Белінським, що — «В будущем ми кроме победоносного русского меча, положим на веси европейской жизни и русскую мысль...»

По зразку Петра I, що для Московії й усіх захоплених нею народів завів назву — «російський народ», большевики почали й собі заводити назву: «радянський народ». Та за часів Петра I хоч знайшлися народи, що запротестували проти тої назви. Назва «радянський народ» містить у собі ще біль-



ші московські імперіялістичні цілі, а це - витиснути вдасні імена поневолених нею народів разом з їхньою історією в пам'яті наступних поколінь і нікого нема, щоб принаймні запротестував проти тої назви, як то було за часів Петра I. Відбираючи поступово імена від народів вона їх залишає за їхніми територіями невід'ємними, нерозлучними частинами «єдиного невід'ємного» «радянського народу». Самозрозуміло, що ніодин народ добровільно на духове й національне самогубство не йшов, тому більшовизм хотів досягти цього терором. Першими, що на це звернули в своїх творах публічно увагу, були українські письменники — Мисик, Йогансен і Масенко, які після своєї подорожі до Туркестану описали окупаційні практики москалів у Туркестані, де по їх словах, напр., на прив'язаного до стовпа під голим небом у найбільший мороз голого чоловіка ляглося воду так довго, поки він не обмерзав грубою корою льоду і т.п. За це «Київські Вісті» з 30. 3. 1935 в статті — «Націоналістичні подорожани» накинулися на Мисика, Йогансена й Масенка закидаючи їм також і те, що вони в своїх творах підкреслювали симпатію туркестанців до українського народу, чи як «Київські Вісті» пишуть, ставилися «з пошаною й любов'ю до українських куркулів». Доля Мисика, Йогансена й Масенка була цією статтею перерішена.

Для такої окупаційної практики Москва вишколювала й відповідні кадри і під кличем - «кадри вирішають усе» опанувала всі провідні становища в усіх Союзних Республіках. А що ці більшовицькі кадри в більшості Республік, походили з панівної

наїздницької верстви населення, з невеликою домішкою місцевого зденационалізованого елемента, то вони через це не мали довір'я в народніх прошарках Союзних Республік. Тому Москва в 30-их роках зарядила зміну прізвищ по цілому СССР, так що багато неукраїнців прибрали нові прізвища, що закінчуються на — «-енко» і приховують їхнє неукраїнське походження.

Це було тоді, коли український націоналістичний рух пов'язував свої теоретично-філософські основи з живою дійсністю і реально продовжував боротьбу й тяглість української державної дії з останнього державницького періоду в укр. підпіллі. Як нпр. в 1933 році Косіор про це висловився, а 20 серпня 1935 року на УІІ Конгресі Комінтерну Попов підтвердив, що: «український націоналізм і український націоналістичний ухил становлять в Україні головну небезпеку». Теж і Петровський тоді ж на мітингу в Старобишевському районі заявив: «щораз то далі посувається український націоналізм на схід аж у Донеччину, закладає всюди свої агентури».

Націоналістичні настрої тоді обхопили навіть дівчату, про що «Комуністическое Просвещение» з 8 квітня 1935 року писало: «в школах знайдено плакати й гасла офарбовані в жовто-блакитні кольори петлюрівських прапорів». У 38-ій школі на Катеринославщині висіли такі жовто-блакитні плакати з «загадочним підписом: «У них і в нас» — подає згадане «Комуністическое Просвещение».

І та боротьба безпереривно й до сьогодні продовжується, хоч Україна й понесла вже около десяти

мільйонів жертв — замордованих у большевицьких катівнях і виморених пляново голодом, не враховуючи в тім поляглих геройською смертю на полях боїв у рядах Української Регулярної Армії, в рядах УПА та в інших бойових формаціях на протимосковському фронті, в обороні не лише України, але й цілого світу.

**Та того всього Захід не хотів бачити — не хотів про те нічого чути.**

Це й є основна помилка Заходу, помилка, що повела французького прем'єра — Ерію до ССРСР, що привела Захід до визнання ССРСР «де юре», що замотала Захід у концепцію неутральности й «коекзистенції» і т. д.

Захід не хотів про нас знати й від нас чути про істоту московського большевизму та байдуже приглядався до того, що діялося на просторах московсько-советської імперії та й навіть вороже ставився до боротьби, що її провадили поневолені московським большевизмом народи.

Власне, первородним видом тої концепції неутральности, яку Державний Секретар ЗДА — Ф. Доллес — назвав аморальністю, була концепція неутральности, по відношенню українсько-російської боротьби, концепція неутральности, якої плоди світ починає пожинати сьогодні. Захід не хотів знати того, що він обтяжений у повинностях перед отими великими жертвами українського народу, що їх той поклав у боротьбі з московським імперіалізмом, — в обороні не тільки себе, але і всіх свободолюбних народів світу, в обороні від отої грізної небезпеки духової і моральної катастрофи, яку

Москва від століть плекала в серці та сьогодні лежє в думці накинути її цілому світові.

**Другою основною помилкою Заходу, є та, що Захід своїми самогубно-егоїстичними потягненнями не тільки, що скріплює ССРСР, але й приготує собі поразку, яка неминує прийде, якщо Захід уже тепер не запобіжить їй радикальним зворотом у протимосковській політиці й у політиці проукраїнській та інших поневолених Москвою народів..**

Авторові цих рядків, довелося, по останній війні, почути жарт: мовляв, большевики повинні поставити пам'ятник не Сталінові, а Гітлерові, бо Гітлер хоч і був їхнім противником, проте, він своїми політичними концепціями не тільки що скріплював ідеологічно, морально й політично ССРСР, але вирвав у поневолених Москвою народів і рештки довір'я до Заходу. Хоч Гітлерові большевики й не поставили пам'ятника, але Сталіна обвинуватили в «помилках» тому, щоб легше було мати і дальше таких наївних, які б і далі скріплювали Москву. І їх Москва має в самому Заході, що продовжує і сьогодні як у час військового союзу, не тільки скріплювати советську імперію внутрі, але приправляти ґрунт під большевизм у себе, - так само, як це він робив у час війни, напр., ліквідацією Українського Народнього Союзу й передачею його друкарні большевикам у Франції чи нагіркою на ОДВУ в ЗДА.

Та ми над цим спинимосся тільки коротко - наведемо один епізод, що може бути характерним прикладом вищезгаданого. Ми вважали, що Схід у час збройних змагань стане для українців одним з головних скупчень і резервуаром сил і то в першу

чергу військових і фахових, що черпатимуться з засланців і військових частин Сибіру. Ми вважали теж, що головний удар Москві найкраще можна нанести в її найслабше місце, яким, на нашу думку, була туркестанська брама, — себто рівнина між Каспійським морем і Паміром, - до Казахстану і Зауралля. Ми вважали, що Захід свідомий ваги проблеми Середнього Сходу в протимосковськiм зударі й буде старатися за всяку ціну приєднати до своєї політичної концепції всі народи, що заселяють Середній Схід, уникаючи з ними найменших конфліктів... Тому в статті - «Проблема Сходу і наші завдання» в «Самостійній Україні» з грудня 1951 р. ми писали: «На нашу думку, тільки тут може бути нанесений Москві смертоносний удар. Також захоплення цих теренів дасть можливість протимосковським силам закріпити за собою простори й на інших фронтах і озброїти повстанчі армії зброєю советського виробу, що відсуне потребу перевишколу й доставки зброї з-за моря. Що на цих теренах Москва не буде нищити своїх фабрик так, як на Україні, то це ми бачимо з останньої війни, коли то фабрики на суто - московських теренах не знали такого нищення, як на теренах немосковських, тому їх буде легше урухомити. Та большевики свідомої тої небезпеки на цiм відтинкові вже від давна і тому то вони постаралися захопити гористий Афганістан (з 3.372.000 населення), що уможливує їм використати неприступні гори Паміру й верхів'я Афганістану до оборони туркестанської брами, а рівночасно з тим відкриває їм шлях до Перського заливу, Суецького каналу, Середземного моря та

шлях до Індії. Події, що тепер відбуваються на Близькому Сході, це вже передгра перед самим наступом з одного чи з другого боку. Москві диктує сучасне положення — як найскоріше захопити Іран і розділити морський простір на дві частини, європейську й азійську, та спустити свої підводні човни, щоб зробити з них неприступне гніздо шершенів. Власне те, що Москві загрожує на суходолі, вона схоче противникові зробити на морі — розділити два континенти Старого Світу на дві частини. Бо в противному разі зо східних морських баз Середземного моря і Перського заливу їхнє слабе місце — туркестанська брама й Казахстан, а далі Зауралля, — є під безпосереднім досягом ворожих бомбардувальників тсді, коли розділом морського простору Москва наносить страшний удар у центр протибольшевицького світу, в яким перехрещуються не тільки торговельні шляхи, але й збігаються та вирішуються політично-економічні проблеми Європи, Африки й Азії. Для того то Москва все звертає свої очі в цей бiж світу; для того то вона стає покровителькою націоналізмів тут, а зокрема магометанського фанатизму, що його комуністичні партії в цій частині світу вмiло скермовують проти західних держав. Звідсі, на нашу думку, найважнішим стратегічним відтинком у розгрі змагань двох світів, московського і протимосковського, є Туркестанська брама — Середуший Схід. Тут вирішуватиметься доля світу... Тому найвищий час нам — українцям, як тим, що найкраще знають істоту московського імперіалізму і найтісніше пов'язані з усіма поневоленими народами, на мобілізацію симпатизуючих

нам сил у зовнішньому світі й на повну мобілізацію в однім центрі всіх сил згаданих поневолених народів і на практичне скермовання цих сил до чину, а в першу чергу до виділення кадрів і приготування їх до обсаджень заздалегідь визначених відтинків спільного протимосковського фронту». — Так писали ми в тій статті у вірі і в надії, що західний світ теж усвідомлює собі це, тому нам ані в сні не снилося, щоб Захід міг ужити зброї не проти Москви безпосередньо, а проти тих середньо-східних народів, які впали жертвою прогрі Заходу, дотеперішнього духово-ідеологічного й політичного двоюбою з Москвою. Та сталося, — **замість боротьби за душу тих народів** — карні санкції, і то за ті помилки, до яких побудив ті народи сам Захід своїм поганим прикладом — (концепцією) неутральности й «коксистенції». За першою помилкою так прийшла друга...

Та цих двох згаданих нами помилок не було б, коли б не було третьої помилки, що породила дві попередні, а це — **байдужність до ієрархії духово-моральних вартостей**, байдужність, що приправляла й приправляє ґрунт під гітлеризм, большевизм чи інший їм подібний імперіялізм у світі...

Теорія первородства большевизму в соціяльній проблематиці і теорія первородства «радянського народу», в большевицькому розумінні — російського, — поширюється залюбки часто й самим Заходом, а то й противниками большевизму, що їм ідея «неподільности Росії» ближча до серця як «сепаратизми народів ССРСР». Та й раніше ми ніколи не мали від Заходу реальної допомоги, а якщо й

були винятки, то мусіли ми платити за них дуже дорого. Часто й не симпатії до «неподільности Росії», а інші фактори були до того причинами, а зокрема релігійна нетерпимість, яку частина західного світу винесла з 30-літньої війни і ще й сьогодні лелеє в думках зайняти нею панівне місце на сході Європи, яке ще тепер є опановане російською ментальністю з такою ж самою ідейною й релігійною нетерпимістю. З цих головних причин Захід у минулому байдуже приглядався, як кривавилася Україна в обороні християнства та обмежувався тільки декларативними признаннями без будь якої реальної допомоги, а сьогодні він би найрадше бачив Україну в ролі його форпосту на сході Європи, як то напр., такою намагалися зробити її німці... Та український нарід усе відстоював свою національно-збірну індивідуальність та ту повну власнопідметність, на всіх відтинках своєї національно-державної дії, що коріняться в українській духовості, в державно-провідній ідеї та в геополітичному положенні України. Його гірка доля вчила не покладатися на приязнь тих, що неодноразово його обдурювали. І хоч ось уже сорок літ, як український нарід кривавиться на протимосковському фронті без будь якої допомоги Заходу, але він ніколи не тратив віри в те, що ідея соціяльної й національної справедливости, за яку він бореться, піде понад голови тих, що цією ідеєю спекулюють і тих, які, вбгавши її в вузькі рамки своїх еґоїстичних уподобань, намагаються її такою, при помочі насильства, накинути світові. І віра його не була даремною. Он там уже в кривавих загравах повстань

сходить над світом зоря — дороговказ, що вказує правдивий шлях, прозрілому з дива Заходу, до великої провідної ідеї світу, — до божественної справедливості і високих моральних людських засад на землі.

## II.

Захід і Схід переживають духово-ідеологічну кризу, а Москва в міжчасі наводить «порядки» в Мадярщині й шукає нових облудних шляхів і підступів до панування над світом.

Захід ніяк не може погодитися, що Азія йде своїм шляхом до здійснення своїх ідей, а Європа й Америка своїм до своїх і що далше то все більше вони стають менше політично залежні один від другого.

Україна все намагалася знайти велику синтезу двох світів, що лежать на захід і на схід від неї, ту синтезу, що наблизила б до нас оновлення цілого світу. І це логічно впливало для України з того ж її геополітичного положення - в центрі сучасного Старого Світу.

Бо Україна на суходільній грані двох континентів Старого Світу історично є тим, чим сьогодні на морській грані Нового й Старого Світу — Америка. Це впливало також і з духових скарбів та зовнішньо-політичної ролі України за всіх трьох її державно-політичних періодів, в яких то українська державно-провідна ідея мала вже в собі багато загально-людського, того, що почало щойно пізніше нуртувати в головах найчільніших світових мислителів.

Тому Україна все була й є виразником волі всіх тих народів, що заселяють простір СРСР. І українці мають сьогодні належний моральний капітал серед поневолених Москвою народів, які без жадного упередження підуть спільно з українцями до створення нової системи укладу сил на тім усім просторі. Бо Україна ніколи не захитала в них довір'я до себе, а боротьба українського народу, що її він веде з большевизмом від самих перших годин його народження, в очах усіх поневолених Москвою народів до тепер була чимсь вищим від боротьби інших народів, бо український народ ту боротьбу все вів рівночасно проти большевизму, як проти большевизму, та проти всякого імперіялізму Москви, як Москви, незалежно від форм її правління. Тому всі ті країни світу, що усвідомлюють собі небезпеку советсько-большевицького імперіялізму і що шукають собі справжніх союзників, знайдуть їх в українцях, які найкраще знають, де лежить сила московсько-советського імперіялізму. Зокрема ж знайдуть в нім ЗДА, якщо вони, — як найбільша потуга світу і тим найбільш відповідальні не тільки за свою долю, але й за долю цілого світу, — схотять очолити похід духово-визвольного резистансу світу і своїм прикладом заохотити інші народи піти їхніми слідами.

Та нажаль ще й до тепер і то не тільки по цей бік залізної заслони, але й по той бік, деякі політичні групи і то навіть серед т. зв. сателітних держав, продовжують творити свої старі помилки, що йдуть водою на большевицький млин. Недавно напр., якась румунська підпільна радіостанція мала

проголосити претенсії на українські етнографічні землі. Всі такі претенсії, одних чи других, є цілком аналогічними гітлерівськими зазіханнями на Україну, перед якими, між іншим, автор цих рядків остерігав німців в 1938 році в своїй статті: «На передодні подій», що появилася в канадійському «Новім Шляху». В тій статті ми звертали увагу німців на те, що якщо вони не змінять своєї політики супроти України, то їх чекає новий 1918 рік. За головний аргумент, що промовляв у цій статті, були слова політичного в'язня — громадянки Гринь, які ми зачитували за большевицькою провінційною газетою з України, — назва вже забулася. Редактор цього большевицького часопису на свій запит про наставлення політичних в'язнів на Соловках дістав від громадянки Гринь таку відповідь — «серед засланих є найбільше українських націоналістів і вони не думають міняти одної окупації на якусь другу». Власне ці слова українського політичного в'язня громадянки Гринь, ми хочемо пригадати всім тим, що мають претенсії на українські етнографічні землі, та парафразувати свої зо згаданої статті: — якщо ви не зміните своєї політики супроти України, то вас чекає те саме, що й німців і не врятують вас від того ані сильні миру цього. А сильним миру цього при цім скажемо, що — загроза духової й моральної катастрофи світові є не тільки в Москві, але потенціально існує й в усіх перейнятих старою імперіялістичною ментальністю особах і групах і по цей бік залізної заслони, які як не безпосередньо то посередньо є спричинниками росту большевизму. Часто, напр., симпатію сильних миру

цього до російського народу деякі російські чинники використовують для своїх чисто імперіялістичних цілей, в першу чергу проти свободолюбних Москвою поневолених народів, а в тім і проти України.

Отже з усього вищесказаного випливає для нас перший висновок, що — **перемога над советським імперіялізмом немислима без духової й ідеологічної перемоги, яка зумовлена внутрішньо духовою й ідеологічною перебудовою самого протибольшевицького світу, якщо тільки йдеться не про хвиливу, а повну і раз на все вирішальну перемогу.** І цей висновок диктує нам другий: **не покладати рук і «не надіятися на князі...» ні на сильних миру цього, а власними силами братися, найперше в себе самих, до піднесення моральних вартостей до відповідних шаблів їх ієрархії, а потім до кинення наших ідей в дримаючий світ, по якому як би сам Бог розсіяв нас для сповнення великої місії...**

А на цю місію дає нам — українцям — моральне право найперше наша глибока культура, що сягає своїм корінням аж до половини 4 тисячоліття перед Христом, яка то, під назвою трипільської культури, була першою, що зв'язала в один комплекс територію України з могутніми культурами тодішнього світу, малоазійською та егейською, а далі наша релігія, яку ми побирали безпосередньо з головного джерела і християнського центру, яким була тоді Візантія, потім наша героїчна історія та лицарські традиції з високими етичними й моральними засадами «Іду на Вас» чи «Лежачого не б'ють» тощо - і нарешті, незаступні нічим традиції новітньої боротьби з советсько-московським імперіялізмом освя-

чені мільйонами жертв, що пішли на смерть в ім'я ідеалів своїх і вселюдських.

Та перед тим як змагатися за духово-ідеологічну перебудову всього світу, на засадах взаємного пошанування власнопідметности і власних сил, одвертості й глибокої етичності в відносинах і взаємних всебічних інтересів для загального добра, на засадах міжнаціональної солідарности, - нам необхідно впорядкувати свої ряди, а для цього поперед усе мусить стати для нас аксіомою, що, як то був голос згаданого політичного в'язня, української жінки Гринь у 1938 році голосом українського народу, як то показали події в Україні в час війни, так і голос теперішніх українських політичних в'язнів советських концентраційних таборів до вільного світу й до української еміграції теж є голосом українського народу, якому ми повинні повинуватися. А з цього й випливає оте упорядкування наших рядів, та боротьба в світі за визнання суверенної волі українського народу висловленої ним у Актах з 22 січня 1918 і 1919 років.

Ми повинні усвідомити собі, що державно - визвольна боротьба української нації продовжується та йде під знаком останньої української державности, останніх двох Актів з 22 січня 1918 і 1919 років.

В Україні й далі під державними кличами продовжується боротьба в формі національно - революційного фронту, що безперестанно діє ще від 1920 року та йде від Карпат і Чорного моря, перетинаючи Сибір, до Зеленої України (Зеленого Клину) над тихим Океаном. На чужині ж державно - діюча

еміграція, - основою якої стала Українська Армія, що не скапітулювала перед Москвою, а як цілість під своїми бойовими прапорами і на чолі зі своїм власним Урядом відступила з України, - шукає шляхів до скріплення своєї державної єдности навколо Українського Державного Центру, на засадах власнопідметности на всіх відтинках національно - державної дії.

І власне сьогоднішня хвиля й міжнародне положення диктує, — українському національно-революційному фронтові та українському державно - діючому Центрові на чужині, - **співдію**, бо тільки в їх співдії створиться та державно - визвольна цілість, так характерна кожній державній нації в боротьбі з окупантом і в змаганнях за повновартість з іншими державними націями. І тільки так зможемо перенести наш духовий, ідеологічний і державно-політичний двобій з советським імперіялізмом на міжнародній форум Об'єднаних Націй.

Теперішній час вимагає від нас перебудови наших позицій не тільки на чужині, але і в Україні, де поруч проблеми української держави в східній Європі, в обличчі дальшої державної дії, виростають нові проблеми, такі як: проблема державности українських просторів в Авії, проблема перебудови цілої СРСР на засадах української гльобальної політики та її міжнаціональної концепції, проблема взаємовідношень між майбутнім укладом сил, що постане колись на теперішній території СРСР, і сусідніми державами; проблема нав'язання нових зв'язків України, зокрема з східними державами, як з Японією, Індією, Китаєм, з яким, до речі' є вже

спроби контакту, як теж з Ізраїлем, - між громадянами якого є так багато колишніх громадян України, і відновлення старих зв'язків з Сходом, куди нам шлях перервали колись монголи, а тепер перегорджують москалі, а це з арабами, персами тощо.

Та всі ці проблеми не мають безпосереднього відношення до нашої теперішньої теми, а вимагають свого розгляду в окремих статтях, тому ми в заключення тільки загально скажемо, — що **теперішній час**, - коли **советський імперіалізм поширюється** все далі й далі на Схід і Захід — до самого серця Європи й Азії, — вимагає від нас, щоб ми негайно **перебудовувалися** згідно з новими держ. інтересами і їхніми вимогами, та в напрузі **спільних національно-державницьких зусиль** і ми витиснули **печатю української духовости на формуванні і на рішальних змаганнях ідеології світу**. Це є третій, найважливіший до потреб сьгоднішнього дня, для нас висновок.

## ДО ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

*«Національно-державні традиції з періоду українських визвольних змагань є тією першою силою, що повинна лягти в основу виховання і кристалізації нашої політичної думки, в основу внутрішніх взаємин. За ними йдуть дальші національно-революційні здобутки в площині росту духової самостійности й соборности та політичного потенціалу українських сил, що наростали не тільки в найдальших закутках українських земель, але й у всіх навіть найменших осередках української еміграції Старого і Нового Світу. І нарешті, спільна для всіх, власна національно-державна ідеологія і впливаюча з неї політична концепція та стратегія дальшого нашого національно-державного ставання. Це ті три джерела сили, що оздоровлять наше життя, натхнуть його новою жагою чину й скріплять нашу віру і відпорність». — за статтею: — «Походження і зміст національного вітання» — цього ж автора, в ульмівських «Українських Вістях» з 30. березня 1947 року.*



На сторінках «Свободи» з 2 березня появилася стаття — «За об'єднання ОУН», що її написав давній націоналістичний діяч в Америці — п. Євген Скоцко. Рівночасно з тим в Америці створено Комітет для об'єднання націоналістичного руху і заповідається, як подає преса, дальша акція в цім напрямку.

Думка про об'єднання націоналістичних організацій не раз виринала на сторінках української преси ще й перед цим, але дотепер вона не знайшла практичної розв'язки.

Порушував безуспішно цю проблему й автор цих рядків і врешті-решт прийшов до переконання, що розв'язка цієї проблеми лежить не в тій площині, в якій її досі розглядали...

Власне, ми спостерігаємо, що український націоналістичний рух, як цілість, не вповні усвідомлює собі свою роль в українській державній дії. Він не завжди розуміє українську національно-революційну боротьбу як невід'ємну частинку цілісної української державної дії, та що ця боротьба творить тільки безперервну тяглість останнього державницького періоду, а не є якимсь новим державно-історичним періодом в нашій добі. З цих причин, на нашу думку, і виховання націоналістичних кадрів іде, так би мовити, скорше по лінії національно-політичної свідомості, як по лінії національно-державної зрілості, — по лінії, що йде найвищим шаблоном ієрархії національних вартостей.

Це починає спостерігати і ширший націоналістичний загал і починає все більше і більше присвячувати увагу своєму державницькому вихованню, як то, напр., було в минулому році в 15-ій резолюції Сьомого З'їзду Української Національної Єдності у Франції про це сказано так: «Стверджуючи стійкість УНЄ на ідейних засадах українського націоналізму та уважаючи ідеологію українського націоналізму синтезом всіх світлих моментів української історії і уосібленням життєвих вимог української нації, закликає членство УНЄ змагати до основного пізнання світоглядних засад українського націоналізму та всестороннього державницького виховання».

Ще Легія Українських Націоналістів (ЛУН) в ЧСР розуміла значення того «всестороннього державницького виховання», і, напр., при виборі назви для свого власного пресового органу члени ЛУН керувалися тим поглядом, що відтоді, як суверенна воля українського народу виявилася в усій повноті в останнім державнім періоді — в Актах 22 січня 1918 і 1919 років, — українська нація стала державною нацією, що державна дія продовжується далі, і то як на українських землях, так і на еміграції, хоч і у відмінних як перед тим формах. Члени ЛУН були тієї думки, що хоч би тільки в душах і серцях українського народу, — Українська Держава безперервно існує далі і тому вони своєму пресовому органу дали назву — «Державна Нація».

Та поруч цього зсього ще й сьогодні спостерігаємо, що дехто, навіть з давно відомих осіб націо-

налістичного руху, блукає на державно-ідеологічних роздоріжжях і свої визвольно-політичні концепції часто будує в основі на символах з-перед і по — державницького політично-ідеологічного «вірую», забуваючи часто про те, що найбільша й збройна перемога нашої доби це була перемога 30 серпня 1919 року — здобуття столиці України — Києва соборною Армією Української Народної Республіки, перемога — дороговказ не тільки для сучасних, але й для всіх майбутніх поколінь, — перемога власними силами без будь-якої зовнішньої допомоги, перемога, що відродила прадавні основи української державної концепції.

Вже цього року довелося нам почути одну таку урочисту промову, що була побудована в основі на цінностях з-перед і по — державницького періоду. Ця промова насувала питання: — як би поставилося громадянство коли б, наприклад, промовець, згадуючи про козацьку добу, спинився тільки на Запорозькій Січі і Гайдамаччині, і якби пройшов мовчки над самим козацьким державницьким періодом, так як тепер над останнім державницьким періодом? Тим більше насувалося на думку це питання, бо цілу ту промову перебігала, так би мовити, концепція Запорозької Січі, яка за словами промовця знаходиться ще з першої світової війни в Карпатах. Але тут не йде про саму концепцію, як таку, це окрема проблема, але йде про те, що вона подавалася відірвано від останнього державницького періоду й не пов'язувалася з ним органічно так, як то була пов'язана згадувана промовцем Запорозька Січ із козацьким державницьким періодом,

навіть за часів, коли гетьман Пилип Орлик був на чужині.

З таких, як згадана, промов, на нашу думку, серед українського загалу може постати зневіра в місію української духовости, яка ж у повноцінній індивідуум формується тільки в державницькі періоди, і що зможуть знайти особи, які стануть, часом і несвідомо, чинниками впливу чужих духовостей на український світ, — як, у їхнім розумінні, вищих духовостей світу. Так почне ширитися почуття меншовартости й поступово українська спільнота на чужині почне втрачати силу чинника впливу української духовости на зовнішній світ.

На нашу думку, такі промови впливають тільки з наусвідомлення того що Український Державницький період нашої доби зокрема ж позначився оформленням тисячолітніх національно-духових почувань українського народу в ідеологію українського націоналізму, в ідеологію, що стала синтезою духових, соціальних і державно-політичних прагнень українського народу. З неусвідомлення, що тільки через синтезу української духовости в національно-державній дії український націоналізм став тим всенационально-творчим рухом, що через вояків Української Армії, з якої вийшли такі націоналісти, як полк. Є. Коновалець, полк. А. Мельник, ген. М. Капустянський, полк. М. Сціборський та багато інших творців українського націоналістичного руху, — духово обновили державно-діючі українські сили та ідеологічно й організаційно розбудували національно-революційний фронт — як дальший вияв українських збройних змагань хоч і

в змінених формах. І нарешті, з неусвідомлення того, що й сьогодні український нарід в Україні та поза нею зберігає в своїм серці оту Духову Соборну Державу й ідеалізує її і в дальшій своїй державній дії, що безупинно продовжується, вирощує нові потенціальні сили для боротьби за неї.

Ствердивши це, ми й приходимо до висновку, що проблему об'єднання українських націоналістів треба розглядати тільки в площині української державної дії. А що її сьогодні символізує Український Державний Центр в екзилі, як та інституція, що є найвищим державним атрибутом суверенної волі українського народу, атрибутом, який був визнаний, хоч і не цілим, але таки великою частиною світу «де юре», атрибутом, якому ніхто не може заперечити історичного акту, ані навіть сама Москва, що визнала Українську Народну Республіку в 1918 році, то, на нашу думку, об'єднання українських націоналістів повинно наступити під гаслом: — в ім'я зміцнення Українського Державного Центру та самої української державної дії! Та поперед усе, як з вище сказаного так і з того, що українські державні атрибути не впали в руки ворога та формально й далі є виразником безкомпромісовости української державно-визвольної боротьби, впливає для самого Українського Державного Центру обов'язок: стояти все і при всіх обставинах безкомпромісово, і то не тільки формально, але й фактично, на засадах повної власнопідметности і то на всіх відтинках української національно-державної політики. (Про що ми вже не раз писали).

Українські націоналісти, більше як хто інший, мають дані на те, щоб, об'єднавшись, стати в Українським Державним Центрі в екзилі тим чинником, який би допровадив до тієї справжньої державно-визвольної цілоти, що її творить співдія національно-революційного фронту з усіма іншими державно-діючими силами української державної нації. Та стати в Українським Державним центрі тим чинником, який спричинився б до встановлення реальних підстав тої нашої гльобальної політики, що охоплювала б собою не тільки проблему української державности в Європі, але і проблему державности українських просторів в Азії (Зелений Клин), та проблему перебудови цілої СССР на засадах нашої концепції.

Об'єднання в ім'я тільки самого об'єднання не буде довготривалим, як теж на довшу мету воно не видержить проби, коли б це було запереченням Державного Центру, державних Актів із 22 січня 1918 і 1919 років і тяглости державної дії й живучости її в серцях і душах українського народу.

Отже, в обличчі нових проблем, що виринають перед Україною в її дальшій національно-державній дії, українські націоналісти повинні поставити перед собою обов'язок піти по шляху встановлення законности й правопорядку в нашій національній житті, даючи цим найкращий приклад іншим.

## ЛЕГІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

(В 35-ліття заснування УГА-УТПІ.)

Щоб правильно зрозуміти нашу дійсність та щоб віднайти справжній, а не уявлений, шлях до єдності, нам необхідно доповнити наше знання національно-духових чинних виявів у минулому та використати належно життєвий досвід наших попередників. До найважливіших у нашій добі національно-духових виявів належить і заснування Легії Українських Націоналістів.

Цей вияв був дальшим висловом тягlosti тих українських національно-духових процесів, що по століттях знову повернулися до властивої їм власнопідметности та в 1917 році зголосилися до чинного виявлення в національно-державній дії українського народу. Бо ж цілком не випадковим було те, що між основоположниками Легії Українських Націоналістів були й члени Українського Військового Клубу ім. Гетьмана Павла Полуботка, на чолі якого в 1917 році був Микола Міхновський. Теж цілком не випадковим було й те, що сам націоналістичний привіт відзеркалював національні ідеали

українського вояцтва, бо привіт: «Слава Україні!», та відповідь; «Слава Україні, Слава!», — вживав постійно Кінний Полк Чорних Запорозжів у час збройних змагань. Власне ота національно-державницька ментальність, винесена з останнього нашого державницького періоду й лягла в підвалини Легії Українських Націоналістів, бо ж її породило національно-вояцьке середовище українського студентства в Подєбрадах.

Українська Господарська Академія в Подєбрадах була не тільки українською високою політичною школою, що виховала сотки з різного фаху національно-свідомих інженерів, але й колицкою багатьох інших задумів у різних ділянках українського життя. Власне, до одного з виявів таких властивостей УГА треба віднести й постання Легії Українських Націоналістів в Подєбрадах в 1925 році.

Отже, УГА це — одна з найперших українських висококваліфікованих фахівців, науковців і речників українських господарсько-аікономічних вимог, — в національно-державнім аспекті, як до себе самих так і до зовнішнього світу, але теж була й колицкою багатьох українських державно-творчих задумів. Щойно відбудована Українська Самостійна Соборна Держава дасть повну оцінку УГА, ми ж тільки тут стверджуємо, що збірним зусиллям професорів і студентів — бувших вояків Української Соборної Армії та чільніших українських громадян була створена УГА й піднесена до високого національно-наукового рівня, — з отими немирущими її традиціями із властивим для них за-

гальноукраїнським характером і то як в науковій ділянці так і в інших ділянках — на всіх відтинках нашої національно-державної дії, одним то із виявів якої власне й була УГА на національно-культурнім відтинку.

Подєбрядський український осередок уявляв з себе велике скупчення переважно бувшої військової, національно-свідомої еміграції з Наддніпрянщини, з невеликим відсотком галичан. Студентство Академії було між собою тісно пов'язане вояцьким побратимством і тому в Подєбрадах ніколи не було такої гострої міжпартійної ворожнечі, як це наприклад, було в Празі чи в інших скупченнях української еміграції. Навіть по найбільших словесних перепалках на якихось політичних зборах йшли противники часто по цих зборах випити шклянку «лежака» (сорт чеського пива) й поговорити же на інші теми.

В академічній читальні була преса з усіх українських земель і з кожного закутку світа, де тільки вона виходила, легальна і нелегальна, й ніхто ніколи проти того не протестував. Тільки одних, так, званих, «зміновіховців» (тобто, визнаців советського режиму в Україні) всі національні студентські групи бойкотували й з ними ніхто не вдержував ніякого зв'язку.

Тому й постання Легії Українських Націоналістів не викликало до неї серед загалу студентства ніякої ворожнечі. Власне тому, що в Подєбрадах різниця в політичних переконаннях не викликала потрясаючих життєв сварів і сьогодні колишні подєбрядці, не зважаючи на світоглядів розбіжності,

зустрічаються, як друзі.

Навпаки, більшість студентства прийняла ЛУН, як необхідність в многограннім подєбрядським житті. Кличі ЛУН були близькими бувшому вояцтву, бо ж, наприклад, і сам націоналістичний привіт, як ми вже згадували, зродився з традицій українського вояцтва, бо ж з того специфічного вояцького середовища українського студентства в Подєбрадах зродилася й сама Легія Українських Націоналістів.

Не спиняємося тут над ідеологією ЛУН, загально тільки скажемо, що це була понадклясова політична організація, яка інтереси української нації (а не абстрактні ідеї людства) поставила в основу своєї програми, а ідеологію свою сперла на ідеалізм, революційному чині та соборницько-державній ідеї.

Постала Легія Українських Націоналістів 12. листопада 1925 року в Подєбрадах, із злиття трьох раніше утворених, ідеологічно-політичних організацій. Ці три організації, зливаючись, внесли з собою в ЛУН дві головні ідеологічно-політичні течії. Характерне те, що ці дві течії репрезентували дві різні, відмінні по своїй ментальності групи вояків, — членів ЛУН. До чисельно більшої з цих двох груп належали переважно ті військовики, що були овіяні романтикою українського історичного минулого та під впливом «Історії Русов», «Козацьких літописів» і «Кобзаря» вже з початку 1917 року спонтанно включилися в українську національну революцію. Ця група за джерело свого світогляду вважала традиції Козацької Держави і на них старалася оперти свої ідеологічно-підставові засади.

По думці цієї групи останній наш — в сучасній добі — державницький період мав спільність із козацьким державницьким періодом не в тім, що — наприклад — для вояків цієї групи, як це було для чубатих козаків, а ще даніше для чубатих дружинників, чуб — був ознакою особистої і національної гідності, але в тім саме, що в обох періодах національно-державницька ідея виростала з тої самої історичної місії України на грані двох континентів — в суходільнім центрі старого світу та що в обох цих державницьких періодах вона була однакова, хоч форми її втілення й були різні.

До другої, менш чисельної, групи належало переважно те вояцтво, що включилося в державно-збройні визвольні змагання вже в пізніших часах під впливом реальних українських державно-політичних і соціально-національних змін, себто — під впливом наявної історичної дійсности. Це вояцтво включилося в Українську Армію з дещо відмінним психологічним наставленням і соціальними поглядами, які потім поступово змінювало під впливом отої, так би мовити, Української Високої Школи державного будівництва, якою фактично була Укранська Господарська Академія на чужині.

Будучи далеким від козацької романтики, це вояцтво шукало спочатку обґрунтування своєї української націоналістичної ідеології в різних нових європейських рухах. Та проти наслідування цих нових західньо-європейських рухів рішуче виступив М. Сціборський. Головний речник другої групи, Л. Костарів, був примушений відійти зі становища найчільнішого провідника ЛУН в Подєбра-

дах в тінь, щоб дати місце М. Сціборському, який пішов по шляху шукання своєї внутрішньо-української ідеологічної синтези та цим започаткував нову, так би мовити, третю течію ЛУН, яка власне й привела до створення Організації Українських Націоналістів (ОУН).

Емблемою організації був щит в українських національних кольорах із державним тризубом, що його колом охоплював ланцюг — символ соборности. З-під щита виднілися ручка й кінець леза меча, що перехрещував щит. На самому ж щиті ще й був надпис: «Думка-думкою, меч-мечем!».

Висуваючи ідею власних сил і побороючи всяку орієнтацію на історичних ворогів, ЛУН прямувала до консолідації українських політичних сил. І так після жалібної академії, в травні 1926 року в Празі, по вбитому Голові Української Держави — Головному Отаманові Українських Збройних сил С. Петлюрі, ЛУН взяла на себе ініціативу творення Всеукраїнського Національно-Політичного Об'єднання. В підготовчій роботі до конференції, що мала засадничо вирішити потребу такого Об'єднання, Центральна Управа ЛУН відбула кілька передконференційних нарад із представниками інших політичних угруповань, а зокрема з групою, яку очолював М. Шаповал, один із творців УГА, що носився з думкою організації Української Народньої Ради, як представництва українських національних інтаресів за кордоном.

Конференція відбувалася в Празі, на Сміхові, в каварні «Опера» і тривала три дні. І тоді, коли здавалося, що конференція добігала вже до успішного

кінця, на третій день, в конференційній залі появляються два свіжо виданих журнали, один організований лівою, а другий — правою партією, що на своїх сторінках зводили між собою порахунки на тлі розходжень щодо майбутньої форми державного правління в Україні. Поява цих журналів так вплинула на дальший перебіг конференції, що її дискусії стали обертатися виключно навколо проблеми майбутньої форми державного правління в Україні. Всі намагання ЛУН погодити суперечності скінчилися невдачею й конференція розбилася, бо партії не могли дійти до згоди в точці щодо майбутнього державного ладу.

В конференції брали участь представники таких політичних угруповань: всі політичні групи, скупчені навколо центру УНР, що їх репрезентував проф. О. Шульгин, гетьманці — з проф. Д. Дорошенком, соціялісти-революціонери під проводом М. Шаповала й Н. Григорієва, соціялісти-демократи на чолі з проф. І. Мазепою, друга група соціялістів-демократів на чолі з М. Галаганом, Легія Українських Націоналістів на чолі з М. Сціборським і Д. Демчуком, Група Української Національної Молоді на чолі з О. Бойдуником і В. Мартинцем, УВО та кубанці на чолі з проф. Л. Бичем, який і провадив нарадами конференції.

Після невдачі цієї акції, що сталася через партійні свари, ЛУН дістала моральне право на незалежну політичну дію, у висліді якої прийшло до створення 12. липня 1927 року Союзу Організацій Українських Націоналістів, а згодом до Першої Конференції Українських Націоналістів 3 — 7 лис-

топада 1927 та до Другої Конференції Українських Націоналістів 8 — 9 квітня 1928 року, після якої відбулося вдале віче, 11. квітня 1928. в Подєбрадах, членів Проводу Українських Націоналістів — Д. Андрієвського, М. Сціборського, В. Мартинця й П. Кожевника. Це все завершилося Конгресом Українських Націоналістів, який відбувся 28. січня — 3. лютого 1929 року у Відні, на якому й створено Організацію Українських Націоналістів (ОУН).

Та перед тим, як перейти до власної незалежної політичної дії, ЛУН в нутрі себе переборолася течією, що намагалася її спрямувати чи то в бік орієнтації на гетьмана П. Скоропадського, чи в бік орієнтації на Центр УНР. Слабшою з цих орієнтацій була орієнтація на гетьмана П. Скоропадського, що її речником був в певній мірі Л. Костарів, натомість сильнішою була орієнтація на Центр УНР, виразником якої був полк. А. Кмета, який навіть виступив із ЛУН через те, що не перейшла його думка.

Ще один епізод варто тут згадати, тільки невідомо до якої орієнтації його треба віднести. Вже по створенні Союзу Організацій Українських Націоналістів і після переведення всіх підготовчих праць до Першої Конференції, напередодні від'їзду М. Сціборського, як делегата ЛУН на цю конференцію, Л. Костарів спротивився поїздки М. Сціборського і образливо віднісся до тих, що стояли за участь нашого делегата в ній. Така його, нічим не умотивована, поведінка примусила автора цих рядків через двох своїх секундантів — Ф. Жлудкина й В. Дрикаловича — викликати Л. Костаріва на

двобій. Та до двобою не прийшло, бо він через цих секундантів відкликав нанесені образи і погодився на поїздку М. Сціборського на Першу Конференцію Українських Націоналістів.

Що до членства Легії Українських Націоналістів, то з професури спочатку належали тільки М. Вікул і Я. Моралевич. Зі студентства членами були спочатку тільки чотирьох чаличан — Р. Мінів, Герасимович, П. Вигнанський, та В. Виноградник. Члени-наддніпрянці, це були переважно бувші старшини й вояки Армії УНР — в той час студенти УГА. Пізніше до УГА на студії прибула більша кількість молоді зі Західніх Українських Земель (Волині й Галичини) й частина з них вступила до ЛУН. Між ними волиняк М. Ніцкевич, що згинув від большевицьких рук в Болгарії, де він був відпоручником ЛУН, а потім ОУН, та другий волиняк — Євген Омельчук, що з Подєбрад переїхав на студії до Праги й пізніше згинув, як член ОУН в Українській Повстанчій Армії (УПА) у боротьбі з окупантами.

Рівнож тоді до ЛУН вступило і кількох молодих галичан. Число членів ЛУН постійно збільшувалося, зокрема збільшилося з включенням в ЛУН Союзу Хліборобів Демократів, що їх очолював проф. Л. Фролов, а з студентів найактивніший у них був О. Мартинів. ЛУН мала багато симпатиків серед студентів, з яких багато вже пізніше, як члени ОУН, згинули в боротьбі з окупантами, як наприклад донька колишнього Ректора УГА проф. ь. Шовгенова — Олена Теліга, її чоловік М. Теліга, Д. Оснач та інші.



*Легія Українських Націоналістів у Подєбрадах. Сидять зліва: М. Сціборський, М. Тобілевич, Т. Пасічник-Тарнавський, Л. Костарів, Загривний; стоять зліва: Руденко, Ю. Артюшенко, Дм. Пасічник, Мінів, Дм. Демчук, О. Чехівський, К. Дударів, Я. Герасимович.*



В 1926 році, ЛУН приступила до видавання свого власного пресового органу під назвою «Державна Нація». При виборі самої назви до цього органу члени кермувалися тим поглядом, що суверенна воля українського народу, що плекалася в безперервній тяглоті на протязі століть усіма українськими поколіннями, виявилася в усій своїй повноті в останнім державницьким змаганні та заманіфестувала український нарід державною нацією. Наша ж історична доба не скінчена, бо ж ми — вояки Армії Української Суверенної Держави — не скапітулювали перед ворогом і є речниками дальшої боротьби за ідеали української державної нації й тому ці свої ідеали мусимо голосити через орган під назвою «Державна Нація».

Головними співробітниками «Державної Нації» були — М. Сціборський, Є. Маланюк, Л. Мосендз, М. Вікул, Л. Костарів й інші подебрадці, а з подебрадців — члени пражської філії: М. Загривний (поет М. Грива), Д. Демчук, брати Пасічники, Малько, з Берліну — П. Кожевників, з Берна — Хмельовський, сотник Олекса Чуб, який був уповноваженим ЛУН на Люксембург і східню Францію та багато інших. Не згадуємо зокрема про тих членів ЛУН, про приналежність яких до ЛУН ширший загал не знає, та про тих, яких місце теперішнього перебування нам не відоме.

Редакція була в постійнім зв'язку з нечленами ЛУН наддніпрянцями-націоналістами, як то з генералом М. Капустянським, інж. Д. Андрієвським, проф. Є. Онацьким та іншими.

Значення Легії Українських Націоналістів, як

основно наддніпрянської організації, в загальнонаціональному русі є велике. І так, як ментальність української нації, як цілоти, є синтезом ментальностей її поодиноких частин, так і націоналістичний рух, як цілість, став синтезом ментальностей поодиноких, розкиданих по всім світі націоналістичних організацій, що творили цей рух. В ОУН де в силу хвилих історичних обставин галичани були у великій більшості, члени ЛУН, як і інші наддніпрянці були тим ферментуючим чинником, що витворював на ґрунті минулого все дальший і дальший процес практичного соборницького ставання у всенациональних масштабах. Про цей позитивний процес, між іншим, згадав і сл. п. полк. Є. Коновалець при зустрічі з автором цих рядків у Берліні, в 1938 році, під час останньої своєї поїзної до Роттердаму. Полковник Є. Коновалець тоді сказав мені, що чим міцніше соборницьке коріння, тим міцніші й соборницькі парості бо ж соборницьке коріння в своїм житті вже раз реально переживало національно-державну єдність, щиро вірить у неї і це є запорукою, що воно лишиться їй вірною й свою віру в неї прищепить паростям. Тільки через включення в наш націоналістичний духовий ріст усіх духово-творчих процесів, що нуртують з давніх давен по всіх українських землях, ми, як організація, зможемо справді відбити в собі ідейні прямування української нації.

## НОВОРІЧНА КАЗКА-ПРАВДА.

(Для старших, молоді й дітей)

В морозний вечір, 14. січня 1920 року, себто на Новий Рік, увійшов до села Малого Старосілля на Київщині — 20-літній юнак. Його струнка постать у вояцькій шенелі та в смушковій чорній шапці привернула увагу дівчорі, яка ліпила сніжну бабу на вигоні села, і вона гуртом посунула в його бік.

— Хто це так пізній мандрівник?

— Відкіля і куди він іде?

— Видно, не близька дорога, бо з щіпком і торбинку несе.

— І чобіт нашвидко зашитий.

— Бо була дорога тяжка.

Дівчора зустрілася з юнаком. І він умить опинився в центрі дитячого кола.

— Ви до нас?

— Ви до нашого села?

— Ви може з Холодного Яру? — посипалися дитячі запити, заглушуючи привіт юнака.

— Сьогодні був розграбований більшовиками монастир у лісі.

— А монахи були розігнані по цілому лісі, — продовжували діти.

— А чи в селі теж є більшовики? запитав з тривогою в голосі юнак.

— Ні, вони в монастирі, — почув у відповідь.

Та поява чужої особи в селі привернула увагу й господарів, які почали виходити з своїх подвір'їв...

Господарі підтвердили, що справді сьогодні, себто на наш Новий Рік якийсь московсько-більшовицький кінний відділ напав на монастир у лісі між Малим Старосіллям і Черкасами та розграбував його. Престол та іконостас узяли для мешканевих потреб, а занавісу на сорочки. Ченців розігнали по лісі, що був свідком цієї наруги. І юнакові здавалося, що поблизу ліс шумів жалібно, жалібно, але так тихо, якби боявся сказати про те, що сталося, голосно, щоб земля не почула та не розступилася й не поховала його в своїх надрах разом із цими людо-звірами.

Пригадав собі юнак приповідку того селянина, який випроваджав його в цю дорогу: «Хто навпростець ходе, той дома не ночує». До Черкас дістатися через ліс, йому тепер не можна було. Треба вибирати інший шлях, хоч кожний з них не був безпечний. Та перед тим як мандрувати далі, він рішив затриматись на два дні в Малому Старосіллі.

Гутірно було через ці два дні в Малому Старосіллі. Ще того ж вечора наповнили вищерт старші, молоді і шкільна дівчора хату, в якій спинився юнак, і жадібно слухали його оповідань. Мало хто знав прізвище цього юнака, але всі вже знали, що це старшина Армії Української Народної Республіки

й тому цікаві були його послухати.

І перепліталися в його словах дійсність із казкою, але з казкою дійсності.

\*\*

— На великому суходільному просторі Старого Світу, від Карпат аж по Великий Океан, живуть поруч себе великі і малі народи, велетні й карлики, — говорив юнак.

Різні релігійні культури та культури боролися за панування над цим простором. Століттями народи цього простору протиставлялись всім посягачам на нього. Століттями прямували вони до здійснення своїх ідей власними шляхами. Між IV і VII ст. ці народи відбили напади тюрсько-монгольських народів — гунів, аварів (обрів), а за ними хазарів, а потім печенігів, половців і татарів. Та далеко тяжче їм доводиться ту боротьбу вести сьогодні. Коли Москва, скріплена татарами, почала рости в силу та перебираючи повністю історичну місію тюрко-монголів у їх боротьбі за панування в обох суходолах Старого Світу і займаючи два ханати (Казань і Астрахань) бувшої Кіпчаської держави, повела боротьбу за опанування цього простору, від тоді всі релігійні, національно-духові й державно-політичні основи цих народів опинилися під найбільшою загрозою.

Та цього тоді як і пізніше за козацької доби не хотіли бачити деякі групи з провідних верств тих народів і йшли на співпрацю з Москвою. Так і тепер деякі групи з різних верств поневолених Московою народів не хочуть бачити справжньої суті московського большевизму.

От і сьогодні — українці разом із московськими наїздниками грабують в отім лісі монастир, підкреслюють своє братерство з московським народом, неусвідомлюючи собі, що вони в нього є наймитами, рабами, куплені облудними московськими кличачами, кличачами, що затьмарили в них розуміння своєї власної державної рації. Вони в 1917 р. байдуже дивилися на те, що слово «Україна» в московських кличах було «буржуазною видумкою», а коли Москва сьогодні годиться з назвою «Україна» то тільки в силу української національної революції й в силу боротьби українського народу за свою суверенну державу.

А може й тут між вами, що слухаєте мене, є такі? То ж до них звертаюся:

— Опам'ятайтеся, покиньте московське ярмо. Спиніть довози українського збіжжя в московські «акрома». Відступіться від зрадництва. Приверніть спокій в хаті кожній заляканій українській родині. Станьте свідомі свого національного імені й впливаючого з нього обов'язку. Пригадайте великого пророка Шевченка й поставте собі питання — чиїх батьків ви діти та за що сьогодні український нарід карається отими, що грабують у перший день Нового Року монастир на українській землі, грабують так, як колись грабував той же московський нарід українські святині у Києві. Схаменіться! Пам'ятайте, що якщо не з нас — теперішніх борців за волю України, то з цієї молоді чи з отих малих дітей зродиться український Мойсей, з яким український нарід перемаже отруйний чад чужих ідей та пожинатиме плоди ласки Божої

на обітованій йому Богом землі, — рядитиме її багатствами по власній волі...

— Тепер до тебе, дорога молоде, і до вас, любі діти, моє слово. Знайте, що на вас український нарід покладає великі надії. На вас він дивиться, як на майбутніх будівничих української державности. Він вірить, що ви переборете всі перешкоди й відбудуете Суверенну й Соборну Українську Державу разом з тими з нас, яким Бог дозволить діждатися того великого дня — Великого й щасливого для нас Нового Року.

— Я бачу вже візію тяжких і кривавих змагань за волю України й бачу їх переможний кінець. Послухайте.

От-же в одній частині світу, на великому суходільному просторі жили поруч себе народи велетні і народи-карлики. Та весь цей великий простір був поневолений найбільшим з цих народів, якого інші народи називали Лапітником-Чарівником. Він соромився свого імени, а вживав тільки прибраного. То й ми не будемо називати його власним іменем, а тільки так, як його прозвали. Лапітником його прозвали тому, що він усе ходив у лаптях з лик, щоб потайки нападати із-заду, бо лицарського двобою він не любив, а Чарівником тому, що в час його народження передав йому в спадщину свої чари найбільший монгольський чародій — Джінбатхан. Говориться, що цей чародій вигодував Лапітника з карлика у велетня — кров'ю наймогутнішого тоді велетня Коваля-Чорномора. Це мало діятися тоді, коли монгольський чародій Джінбатхан напав на приспаного Коваля-Чорномора й зв'язав його

своїми азійськими путами. І коли Лапітник підріс, то він почав пожирати цілі народи. Зокрема його очі все зверталися в бік Коваля-Чорномора...

— На світанку зорі і у темряві ночі, дивний стукіт-чув світ, що дзвенів пречудово з Чорноморських степів всіма тонами пісні.

Було в кожній добі чути стукіт у світі. Від Трепілля дзвенить, все дзвенить — невмовкає.

У промінням осяяні дні, під блакиттю прозорого неба, стукіт співом лунав у степу, дзвоном волі він линув у небо.

В ніч гуркотну ж, страшну горобинну, у вогнем перенизану ніч, хто ішов над проваллям бездонним той знаходив рятунок у нім.

Коваля Чорномора то стукіт. Був то стукіт добра проти зла. З найдавніших часів в нім дзвеніли краса, мудрість та воля свята.

— Хтож то був той Коваль-Чорномор?

Коваль-Чорномор то — народ-велетень зі старою культурою.

Він лежав поміж горами, а в степу, на грудях його, косоокий монгол Джінбатхан.

Та раптом піднісся Коваль-Чорномор, струснув пута й скинув монгола. Але й не стямився, як в спину ніж... Дужим помахом рук відкинув напасника...

То вперше віч-на-віч зустрівся він з Лапітником.

Лапітник-Чарівник переконався, що в бою неподолати йому Чорномора й зник в тундрах снувати нові підступні пляни. А за якийсь час прикинувся

найближчим другом Чорномора й промовив улесливо:

— Гей Ковалю, Ковалику, мудрий Чорноморе!  
Прийди, з центру суходолу, аж над Біле море,  
Прийди сюди, до півночі, кувати культуру  
І викути із дикої, шляхетну натуру!

Повірив Коваль-Чорномор Лапітникові і післав туди двох своїх синів — Явора і Прокопа кувати чарівникові духові перли. Та не були ті перли такої вартости, як їх кував Коваль-Чорномор із синами, внуками, правнуками, праправнуками та з усіма своїми родами, бо повновартісні духові перли чорноморські давали тільки родини, а Явір і Прокіп пішли туди самітними парубками. Та хоч і не дорівнювали вони перлам Чорномора, то в руках Лапітника вони стали страшною зброєю. До того ж він зачарував Прокопа так, що той на все життя лишився на півночі й був викорисатаний проти свого батька.

— Знову впав Коваль Чорномор і майже 300 років боровся із смертю, але не дав Лапітнику викрасти перлин чорноморської душі, які все були джерелом його сили, яку й тепер вони йому повернули...

Двома найстаршими синами Коваля Чорномора були Юхим і Гавросій. Чисельні роди їх простяглися геть, геть далеко, першого — на схід, другого — на захід.

Гула війна в ім'я грабунку. Чорномор боровся з смертю. Синів його забрали в вороже війсьсько, що гарцювало на його облитім кров'ю тілі. Луною нісся гуркіт в світ. Під гуркіт смерть він

переміг і встав. Встав і синів узрів на полі бою... Зустрілися... бойовище ожило, і сторозлогий клич прорізав тишу: Брати! Брати! — луною в відповідь озвалися мільйони. І рокотом ударив гомін волі. Сини відкинули невільничі пута й подавши руки, у північ вдарили. Здрігнувся Лапітник. З його тюрми народів лишилися лише звалища. З-під звалищ підноситися почали народи.

— «Доленька наша воля святая»... — з уст до уст, всіма шляхами, до міст і сел — аж на Зелений Клин, Дніпром — до хуторів у чорноморський степ, стежками — до колиб у карпатські полонини та Чорним морем — аж у світ полетіла блискавкою вістка.

Впивалися радістю щасливі народи цілого простору поневоленого Лапітником.

Та не довго тривала радість.

Після радісних днів знову прийшли дні трагічні. Лютий Лапітник ужив найпідлітших підступів, найоблудніших і найбрехливіших обіцянок і найчорніших книжних чар, що поруч нечуваних в світі жорстокостей стали бичем на поневолені ним народи.

— Бачиш, Степане, що тебе самого вартові не пустили б на Закуток, — нагло ввірвалося, разом із холодною струєю повітря, з сіней у хату. Двері відчинилися навстіж і через поріг переступили, один за другим, двох високих мужчин у довгих кожухах і в великих кудлатих шапках. Першому було понад шістьдесят, а другому біля двадцяти п'яти років.

— Вітаємо Вас з Новим Роком! Дай Боже добрий вечір! — промовив перший мужчина з інтелігент-

ним обличчям. Він скинув шапку й ростибнув ко- жуха з під якого видно було мійський одяг.

— Добрий вечір! — повторив за ним молодший. З під кудлатої шапки молодшого виринула забан- дажована голова й блакитні очі, що пронизливо о- глянули ближчих і здивовані спинилися на юнакові.

— Добрий вечір! — відповіли всі, в один го- лос, на привіт гостей.

Господар хати привітно підійшов до старшого з них і став просити до столу, за яким сиділи найпо- важніші господарі села.

— Юрку! — раптом вирвалося голосно з уст молодшого гостя. Він із розпростертими руками почав пробиратися до юнака, який шойно тепер, по голосу, пізнав свого побратима по зброї.

— Степане! — кликнув юнак.

Вони впали, собі взаємно, в обійми.

— Та, як бачу, ви старі знайомі, — обізвався старший гість і звертаючись до всіх промовив: — Хоч і заметена дорога, але як довідався, що при- був післанець від Української Армії, то рішив прибути сюди. Бо я тої думки, що ця теперішня боротьба з Москвою є властиво початком дуже ве- ликих затажних боїв за нові форми державно-виз- вольних змагань. Головний тягар боротьби в даль- шому перейде з Української Армії на нас усіх. Значіння цієї боротьби набере гльобальних розмі- рів, а наша національно-державна ідея стане сим- волом, в новітнім розумінні, волі, і її стануть на- слідувати всі волелюбні народи світу. Але перед тим українській духовості доведеться звести не один ще двобій з іншими чужими їй духовостями.

Тої думки й мій племінник Степан. Тож він і со- бі — я теж поїду, поїду та й поїду, — а, як ба- чите, з покаліченою головою й спиною йому кра- ще б у ліжку лежати.

Отже, це мій племінник, Степан, — продовжу- вав він — якого до мене позавчора привезла лед- ви живого його хоробра наречена — Палажка.

Всі притихли й мовчки з великим зацікавленням його слухали.

— Привезла його з Тального — продовжував він — де, як знаєте, мій брат є залізничником. Як би не вона давно вже Степана не було б в живих. Бо Степан теж служив в Українській Армії, та коли граната поранила його, то вже далі в зимовий по- хід не хотіли тягти й доручили тим частинам, що проходили близько Тального завести його до дому, щоб він у хаті лікувався.

Але денікінці, що відступали через Тальне на південь, бо в запіллі в них уже українські війська гарцювали, довідалися, що тут є ранений «петлю- рівський офіцер» і схотіли взяти його закладни- ком. Витягнули його з ліжка і так з постілля ки- нули на тачанку. І тут, коли вже він лежав на тачанці, а декінці вернулися в хату, щоб потруси- ти скрині — «шукали зброї» — звідкілясь взялась Палажка, скочила на тачанку й подалася геть з Тального.

Декінці вискочили та вже їм було не до тачан- ки, бо з усіх боків Тального доносилася рушнич- на стрілянина, українських повстанців з околичних сіл.

— Петлюрівці! Петлюрівці! — кричали декінці

і кинулися в розтіч. За годину їх уже в Тальному не було. А на станції, що була дещо віддалена від Тального, лишилися їхні військові потяги з гарматами на плятформах.

Палажка ж за той час була вже в себе дома, в поближкїм від Тального селі. Від тоді в Тальному всі сліди за Степаном пропали.

Аж на Рїздвяних Св'ятах у вечері на присмерку донеслися по шляху з під залїзничного мосту вигуки й гра на гармошку. Це входили до Тального большевики. З ними повернувся й найбільший україножер, якого були українські повстанці вигнали геть із цих околиць. Як тільки він довідався про подію з денїкїнцями на подвір'ї мого брата, то негайно ж зарядив розшукати того «петлюрївського оїцера» — себ то Степана.

Тодї Палажка, не довго думаючи, знову скористала з декїненської тачанки й з коней і по лихих пригодах, що їй і Степанові мало не коштували життя, привезла його до мене.

Нїхто не знав, де Степан подївся; тільки його мати приїздила до схованки, щоби попрощатися та поблагословити його в так небезпечно в наші часи дорогу.

Ну та годї про це, бо й так за багато сказав, а ви теж перестаньте шептатися, бо поїдемо ночувати до нас і там до сходу наговоритесь, — звернувся він у бік юнака та Стапана. — Продовжуйте з того, на чїм стали, бо й ми з Степаном цїкаві послухати, — закінчив Степанів дядько, звертаючись до юнака.

І юнак почав далі оповідати перервану казку-

правду.

— Та вже цей раз — говорив він — хоч і панував Лапїтник Чарївник над землею Коваля Чорномора та не здолав закувати його в кайдани. Коваль Чорномор не скапїтулював — не піддався, але продовжував боротьбу на «нашїй, не своїй землї».

Продовжував боротьбу і тоді, коли зводили знову крївавий бїй на його покрайнім тїлі ворожї полчища півночі, півдня, заходу й сходу. Боровся проти всіх займанців його землі.

Мільйони відбивали босими ногами, по замерзлих сибірських дорогах, свій вигнанчий марш. Симпатїї народів-карликів все зростали й зростали до цих вигнанців-велетнів. Про них народи-карлики говорили, що вони — борці, Юхима й Гавросїя діти.

А Лапїтник скаженів. Гнав ці народи-карлики з їхніх земель у неволю, а на їхнє місце свій рїд поселював, усе бїльше й бїльше заливав кров'ю землю Коваля-Чорномора. І хоч ховав борців живими в землю, морив мільйони голодом, мордував та число їх не меншало, а бїльшало.

Божеволїли матерї борців під тортурами. Не пїзнавали синів своїх, що прокрадалися через лїси, сади й городи, під вїкна своїх хат, щоби заглянути в любї очі матерї. Дивилися байдуже материнські очі через вїкна на синів, не чули мольби їх, не відчиняли дверей.

Дивилися байдуже їхні очі й на тих червоних пївнів, що серед їхніх подвір'їв, з непристойним спївом і в бундючній погрозі, топтали на призбах

зруйнованих пам'ятників «своєї правди, сили і волі», — найбільших святощів кожної «своєї хати».

Миготіли на мить їхні очі тільки тоді, коли їх погляд падав на зруйновані Храми Божі, під якими шукав Лапінник перлів душі Чорномора.

Та Коваль Чорномор і далі кував перли душі. Намарно йшли намагання Лапінника. Ні Чорномора, ні перлів він не міг здобути. Стукіт дивний і далі нісся з-над Чорного моря в світ.

А борці Юхима й Гавросія та їх молодших братів діти, відкрили всю вселенну. Розійшлися в усі закутки землі визбирувати старі перли, що їх розсіпали їхні батьки, діди й прадіди по всьому світі. Розійшлися визбирувати, бо вони знали, що вічне твориться тільки з того сучасного, що органічно виростає з минулого. Вони знали, що тривалу перемогу над злими духами півночі, можна здобути тільки добрими душами перлин усього минулого й сучасного їхнього соняшного півдня.

Багато опинилося їх на Сибірі, куди одних Лапінник заслав на тяжкі роботи, чи концентраки, а інші пішли добровільно. Та Сибір, із далеких країв, був краєм найгустіше встеленим кістками їхніх батьків, дідів і прадідів, — краєм найрясніше всіяним їхніми духовими перлами, що лежали під переносним піском і порохом.

Та найбільше в Сибірі було борців з роду наймолодшого сина Чорномора — Українця. Приходили борці все нові й нові — чоловіки, жінки й діти. Та майже половина з них попадали в концтабори, де абсолютним володарем був деспотичного Лапінника слухняний слуга — Страх.

Тут же в Сибірі, на Зелено-Сірому Клині, жив від давен ще один рід Ковалів-Чорноморів, якому Страх не дозволяв називатися власним ім'ям.

Ішов час, а виснажені народи все тягли під бичем Лапінника свої багатства в його «закрома». Найгірше ж терпіли народи-карлики. Якщо їх не викидали з їхніх земель, то вони мусіли напівголодні й напівбосі тягти повні вози, наладовані не тільки їхнім матеріальним добром, але й їхніми релігійними, духовими й культурними цінностями.

Та повз цих народів-карликів проходили борці українського роду, — борці нового типу, з сильними характеристиками і загартовані в боротьбі й відпорні як криця. Не боялися вони ні Лапінника, ні його деспотичної духовости, ні Страху.

Хоч кидав цих борців Лапінник живими в огонь і в землю живими закопував, чи обливав водою в найбільший мороз під голим небом поки вони не обмерзали кригою, а то й душив танками, хоч би то були й жінки, та не міг здержати походу. Перли душ прародичів та нові перли, що вони кували, поновлювали їхні сили й приносили їм витривалість у боротьбі.

Приклад їхньої жертвенности й боротьби зроджував нових борців і то не тільки на матірніх землях, але й на всіх інших просторах, заселених якимсь родом Ковалів Чорноморів. Не минуло це й згаданого роду, що заселявав Зелено-Сірий Клині. І цей рід почав прокидатись і признаватись до своїх братів — борців українського роду.



Перлин все більшало й більшало й одного ранку їхні світлосяйні проміння вдарили в очі Лапітника, як він вийшов на ганок Кремля. Вони неслися з усіх кінців поневоленого ним простору. Кинувся він назад у свої палати.

Та пригадав Лапітник перли Прокопа. Визбирав їх у своїх скринях, заправив принадними отруйними пахощами та закликав словами покійної куми — відьми Уляни, яка до смерти володіла всією спадщиною монгольського чародія Джінбатхана, порозкидав їх по всіх просторах свого панування. І кожний, хто піднімав ці перлини, ставав сліпцем, що не бачив проміння перлів душі своїх предків. Прозріти ж міг тільки великим зусиллям волі.

Борці повели боротьбу за душі засліплених. І чим більше перлин вони кували та віднаходили прадавніх, тим слабшою була сила перлин Лапітника. Зокрема ж ті перлини, що були знайдені в Сибірі, мали чудодійну силу, бо вони у тій землі, з якої зродилися заговори Джінбатхана, вже знищили коріння Джінбатхана. Сліпці прозрівали й зачуманені чарами приходили до себе. Число борців зростало.

Сяйво ставало таке сильне, що Лапітник не знав куди кидатися. Він подався на Сибір та його Страх не мав вже сили. І він зник на півночі...

Народи-карлики кидали вози на дорозі й верталися додому кувати свої перли.

Чорномор піднявся на весь ріст. На всіх шляхах

він бачив синів своїх, синів-борців, що звозили зі всього світу духові перли.

— Вітаю вас моїх синів, борців-героїв України. Вітаю тих, що все були тут коло мене і тих, що із чужих країн ідуть із перлами. Вітаю вас усіх з Новим Щасливим і Великим Роком, що це мені Бог посилає, — промовив Чорномор.

\*\*

Скінчив юнак оповідати, а на дворі сірів вже другий день Нового Року 1920.

## З М І С Т

В сорокліття державницького почину	стор. 3
Три основні помилки Заходу і висновки для нас	стор. 12
До проблеми об'єднання Українських Націоналістів	стор. 29
Легія Українських Націоналістів (В 35-ліття заснування УГА-УТГІ)	стор. 36
Новорічна казка-правда	стор. 48